

Nr 633

Av herr **Hector m. fl.**, om stöd åt befrielseörelserna i de portugisiska kolonierna.

(Lika lydande med motion nr 507 i Första kammaren)

I motioner vid 1967 års riksdag togs frågan upp om situationen i Angola och Mozambique. I motionerna (I: 466 och II: 590) hänvisades till att Sverige genom medlemskapet i EFTA bidrar till att ekonomiskt stärka Portugal, som därigenom får möjlighet att föra dessa kolonialkrig. Med tanke på de fördömanden regeringen uttalat beträffande Portugals kolonialpolitik ter det sig orimligt att medlemskapet i EFTA inte i högre grad utnyttjas för påtryckningar mot Portugal. Statsrådsuttalandet att man begagnat sig av tillfällen att »klargöra Sveriges syn på den portugisiska kolonial- och undertryckningspolitiken» är svårt att bokföra som påtryckningar — ännu mindre som ett stöd åt befrielseörelserna i de kolonier det är fråga om.

Beträffande Portugals tredje afrikanska koloni »portugisiska» Guinea kan några fakta om detta land och hur Portugal utövat sitt herravälde vara av intresse.

1446 landsteg den portugisiska sjöfararen Nuno Tristao på det område på Väst-Afrikas kust, som i dag utgör den portugisiska kolonin »portugisiska» Guinea. Under 1600-talet kom området under engelsk och fransk överhöghet för att under Berlinkonferensen 1884—1885 hamna under portugisisk överhöghet.

Samtidigt som det stora flertalet av de f. d. engelska, franska och belgiska kolonierna blivit självständiga stater, en utveckling som kulminerat under 1950- och 1960-talen, har de portugisiska kolonierna tillsammans med Syd-Afrika och Rhodesia tagit ett steg bakåt i historien genom att konsolidera minoritetsväldet över den afrikanska befolkningen.

Innan portugiserna kom karaktäriserades det primitiva afrikanska samhället av självhushållning på stam- och bynivå. Befolkningen odlade vad den behövde för sitt uppehälle. Kolonisationen innebar att husbehovsodlingen av livsmedel ersattes, ofta medelst tvångslagstiftning, av odling av för Portugal avsedda exportprodukter. Resultatet av denna koloniala monokultur av jordnötter i »portugisiska» Guinea och av bomull på de närbelägna Cap Verde-öarna blev undernäring och periodvis hungersnöd. På Cap Verde-öarna, med en befolkning på omkring 200 000 i dag, beräknas närmare 30 000 människor ha omkommit av svält under perioden 1942—1947 och omkring 10 000 under åren 1958—1959. Levnadsförhållandena för den afrikanska befolkningen försvåras ytterligare av analfabetismen, som beräknas uppgå till 95 % i »portugisiska» Guinea. Därtill kommer bristfällighet eller ingen sjuk-

vård, så gott som ingen ekonomisk eller social infrastruktur utanför den koloniala administrationen, inga politiska rättigheter för den afrikanska befolkningen.

Motståndsrörelsen

Efter det andra världskriget växte den afrikanska befolkningens krav på politiska rättigheter sig starkare parallellt med utvecklingen av det övriga Afrika. Under trycket av den portugisiska administrationens repressalier mot flera nationalistiska organisationer, däribland »Mouvimento da Independencia da Guinea» som emellertid aldrig tillgrep väpnat motstånd, bildades år 1956 »Partido da Independencia da Guinea e Cabo Verde», dvs. rörelsen för Guineas och Cap Verde-öarnas självständighet — förkortat till PAIGC.

Vid övergången till väpnat uppror, 1960, torde den portugisiska armén i »portugisiska» Guinea uppgått till mellan 1 000 och 2 000 man. Ett år senare uppskattades den av PAIGC:s generalsekreterare Amilcar Cabral till 9 000 man, varav 3 500 europeiska officerare och meniga. Samma rapport hävdar att 350 afrikanska motståndsmän då satt fängslade av den portugisiska säkerhetspolisen PIDE.

År 1967 uppgick den portugisiska armén i »portugisiska» Guinea till omkring 25 000 man. Siffran bör ses i relation till landets ytvidd: 36 125 km² och befolkning omkring 800 000.

Nationellt uppbyggnadsarbete

Då den väpnade kampen tog sin början kontrollerade den portugisiska administrationen hela »portugisiska» Guineas territorium. År 1967 kontrollerade befrielseörelsen PAIGC enligt egen uppgift 50 % av territoriet, den officiella portugisiska siffran är 20 %.

I de områden som fortfarande ligger under portugisisk administration överensstämmer förhållandena i stort med de tidigare beskrivna, som gällde för hela landet före motståndsrörelsens början. I de av PAIGC kontrollerade områdena, huvudsakligen de västra delarna av landet och gränsområdena mot Republiken Guinea i söder och sydost, bygger den afrikanska befolkningen upp en civil administration. Hela det sätt på vilket befrielseörelsen i »portugisiska» Guinea arbetar och dess otvivelaktigt stora framgångar med hänsyn till den portugisiska arméns och administrationens materiella överlägsenhet tyder på att PAIGC har den afrikanska befolkningens stöd och kan anses vara dennas legitima representant. Med tanke på det, i flera rapporter bl. a. till FN, väl dokumenterade uppbyggelsearbetet av en civil administration som pågår i av PAIGC kontrollerade områden bör PAIGC ha alla förutsättningar att fungera som en oberoende regering i ett framtida självständigt Norra Guinea (huvudstad Bissao). Enligt vår uppfattning borde Sverige understödja befrielseörelsen i »portugisiska» Guinea genom att efter konsultation med PAIGC:s generalsekreterare Amilcar Cabral bistå PAIGC i dess civila uppbyggnadsarbete.

I april 1961 skapades, under en konferens i Casablanca, »Conferencia das Orga-

nizacoes Nacionalistas das Colonias Portugueses», dvs. de Portugisiska Koloniernas Nationella Organisationers Sammanslutning — som förkortas till CONCP. Denna organisation erkänns av de självständiga afrikanska staterna, av OAU och grupperar inom sig befrielseörelser från de portugisiska kolonierna, som vid regelbundna konferenser strävar mot samordning av befrielseörelsen.

Enligt vår uppfattning borde regeringen träda i kontakt med CONCP för att via denna organisation bistå befrielseörelsen i de portugisiska kolonierna.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslås,

att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om effektiva påtryckningar och åtgärder mot Portugal inom FN, EFTA och andra internationella organisationer; samt

att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om att denna upptar kontakt med CONCP för att via denna organisation stödja befrielseörelsen i de portugisiska kolonierna.

Stockholm i januari 1968

Sven Hector (vpk)

C. H. Hermansson (vpk)

Gunvor Ryding (vpk)

Erik Karlsson (vpk)
i Huddinge
